

Breu biografia de Bernat de Sarrià

↔ Agustí Galiana

(Associació d'Estudis de la Marina Baixa)

Després del treball que vaig fer sobre la fundació de Vilajoiosa (Sarrià núm. 6, 2011), a on ja s'aportava una aproximació a Bernat de Sarrià, presente ací un estudi biogràfic una mica més ample d'aquest personatge, basat en documents contemporanis que he trobat en diferents arxius i publicacions (Documentació històrica i bibliografia de la Marina Baixa, AEMaBa, 2011).

Orígens

Un cavaller català anomenat Vidal de Sarrià, quasi segur natural de Sarrià (hui un barri de Barcelona), era un dels militars que va dur Jaume I al regne de València. En particular va ser un estret col·laborador de Pere el Gran, mentre aquest era infant. Vidal de Sarrià va rebre terres a Beniardà el 1249, i a partir del 1259 cobrava les rendes de Confrides i era l'alcaid del seu castell; allí va morir el 1273.

Molt possiblement els fills de Vidal van néixer a Confrides: estan documentats Vidal, Bernat, Pere i Gerdal. No se sap el nom de la mare. La primera referència que he trobat a Bernat de Sarrià és del 1277, ja amb una activitat militar (ja devia estar ordenat cavaller). Propose una data de naixement pròxima a 1260. Des de ben jove, Bernat tenia les rendes de les salines de Xàtiva (mines al poble de Manuel), concedides pel rei.

Els que molt probablement eren els dos germans majors, Vidal i Bernat, van acompanyar Pere el Gran el 1282 en la seua empresa italiana (les Vespres Sicilianes), i van destacar com a guerrers decidits i ferotges en diverses batalles contra els exèrcits de la francesa casa d'Anjou, que van expulsar de Sicília i continuaven al poder en Nàpols i Calàbria. El bateig de sang de Bernat va ser a la batalla d'Alcoll (actual Collo, Algèria Or., llavors Tunís), just abans d'arribar a Sicília.

Guerres a Itàlia

La Primera Guerra Siciliana va durar entre 1282 i 1291. Bernat es va convertir en un dels més estrets col·laboradors de l'infant Jaume, segon fill de Pere el Gran i hereu del tron sicilià. L'almirall de l'armada catalana llavors era Roger de Lòria, de pares italians, criat de xicotet en la cort de Pere el Gran i propietari de la Vall de Seta i Cocentaina des d'abans del 1282. Sarrià va criticar algunes actuacions de Lòria i van ser enemics personals de per vida.

Ja des de Sicília, Sarrià es va convertir en propietari feudal de Confrides, Castell, Guadalest, Callosa i Polop, per donacions reials (així com llocs a Sicília i Calàbria).

Quan a causa de les morts prematures del rei Pere i del primogènit Alfons, Jaume es va convertir en rei d'Aragó, a més de Sicília (que ja ho era des del 1285), va marxar a Barcelona. Amb ell va anar el nostre Sarrià, el 1291. Es va convertir en un alt personatge de la cúria, amb funcions de tresorer de la corona, de diplomàtic i de cap militar. En

aquesta època es va casar amb una tal Alamanda i va tenir un fill, Vidal de Sarrià (el tercer Vidal de la família, després del pare i el germà).

Bernat va continuar adquirint poblacions a la Marina: el 1292 comprava Finestrat (a Pere Ferrandis d'Íxer), i el 1293 comprava Orxeta-Torres (a l'orde de Sant Jaume) i Calp-Altea (a Jaspert de Castellnou).

Els interessos catalans a Itàlia eren el gran tema de l'època. Va fer d'ambaixador davant del papa a Roma el 1295, preparant el tractat d'Anagni, que va suposar la pau entre els catalans d'un costat i el Papa i els Anjou de l'altre. Jaume II cedia la sobirania de Sicília, i s'havia de casar amb una princesa Anjou. En canvi, el Papa nomenava Jaume II gonfanoner i capità de les tropes pontificies (per liderar les croades) i l'investia com a rei de Còrsega i Sardenya (que les havia de conquistar pels seus mitjans).

El mateix 1295, Sarrià va acompanyar Blanca d'Anjou de Perpinyà a Figueres per casar-la amb Jaume II. Mentrestant, Frederic, germà de Jaume II i regent d'aquesta Sicília, trencava l'obediència a Jaume i s'autoproclamava rei de Sicília.

Guerres a Múrcia i a Itàlia

Es va obrir un altre camp de batalla: hi havia guerra civil a Castella, a la mort del rei Sancho IV. Jaume va prendre partit per Alfonso de la Cerda, que li va cedir la sobirania del regne de Múrcia. El 1296 Sarrià va dirigir sobre el terreny la conquesta d'Alacant, Oriola, Múrcia i Cartagena. (La primera batalla va ser la presa del castell d'Alacant; potser just abans Sarrià dega passar per la Marina Baixa.) El rei el va recompensar aquell any amb la Vall d'Aiora.

La Segona Guerra de Sicília va ser la lluita fratricida entre Jaume i Frederic (1297-1302). Al principi Lòria va prendre partit per Frederic, i Jaume va nomenar almirall temporalment (el 1297) Bernat de Sarrià, en els preparatius de la guerra, estant a Roma. Com Lòria va tornar a l'obediència de Jaume, Sarrià va perdre el càrrec. Tot això faria que la seua rivalitat s'avivara. Ja s'havien amenaçat de mort el 1292 a Barcelona, i a partir d'ara Sarrià va retraure la falta de fidelitat de Roger.

Es veu que Castellnou va vendre també a Lòria el feu de Calp i Altea. No he pogut aclarir les circumstàncies del conflicte, però es va fer un juí, que el rei va donar finalment per acabat el 1297 confirmant la possessió de Roger, en perjudici de Sarrià.

A finals del 1297 Sarrià va passar a Mallorca, on va armar un vaixell corsari, i el 1298 va prendre Alhama (en Múrcia), però de seguida va tornar cap a Sicília, a lluitar contra Frederic (1298-1299), atacant Malta i Siracusa, entre altres campanyes.

Énguera, Anna i Moixent, però els va perdre el 1304 en un juí que va guanyar l'ordre de Santiago.

Llavors va començar un altre juí a on Sarrià tornaria a dur les de perdre, i també contra l'orde de Santiago, ara per Orxeta i Vilajoiosa. La compra d'Orxeta feta el 1293 no es va acabar de pagar en el seu moment i Sarrià va perdre el document de la compra, en que s'havia acordat un violari de dos vides (és a dir, en morir l'hereu de Bernat, la propietat retornaria a l'orde). Mentrestant, l'orde de Santiago havia cedit les rendes d'Orxeta a Pere Ferrandis (el primer senyor d'Ixer, fill bastard de Jaume I) en violari. El 1299 va morir Ferrandis, i el seu fill (Pere Ferrandis II) pretenia heretar-les. Sarrià també volia fer valdre els seus drets. I l'orde de Santiago s'hi va oposar a tots dos, i va ser la que va acabar guanyant el plet uns anys més tard.

Residència a Catalunya

El seu enemic Roger de Lòria va morir el 1305, però fins a 1308 no és Sarrià nomenat nou almirall de la Corona d'Aragó. El 1306 comprava Laguar i Xaló.

En aquesta època es va anul·lar el compromís de boda de Vidal fill amb la noble Isabel de Cabrera, que es va casar amb un noble català el 1308 però va quedar viuda en cosa d'un any. Sarrià estava llavors a sa casa de Barcelona, a la cort. Va comprar propietats pels voltants de Barcelona. Des d'allí va fer unes quantes missions diplomàtiques més. Primer, va ser enviat a Nàpols i Sicília, i a Tunis (1308) per preparar la conquesta de Sardenya (a on hi havia resistència local i presència enemiga genovesa).

Després, va anar a Castella per acordar una nova onada de conquesta conjunta contra el regne de Granada. Al

pacte d'Alcalá de Henares (1308) es va decidir que els catalans atacarien Almeria i Gibraltar, i els castellans Algesires i Gibraltar. Finalment, la campanya d'Almeria es va fer el 1309, amb presència de l'almirall Sarrià, però va ser un fracàs complet. L'atac conjunt sobre Gibraltar sí va tenir èxit.

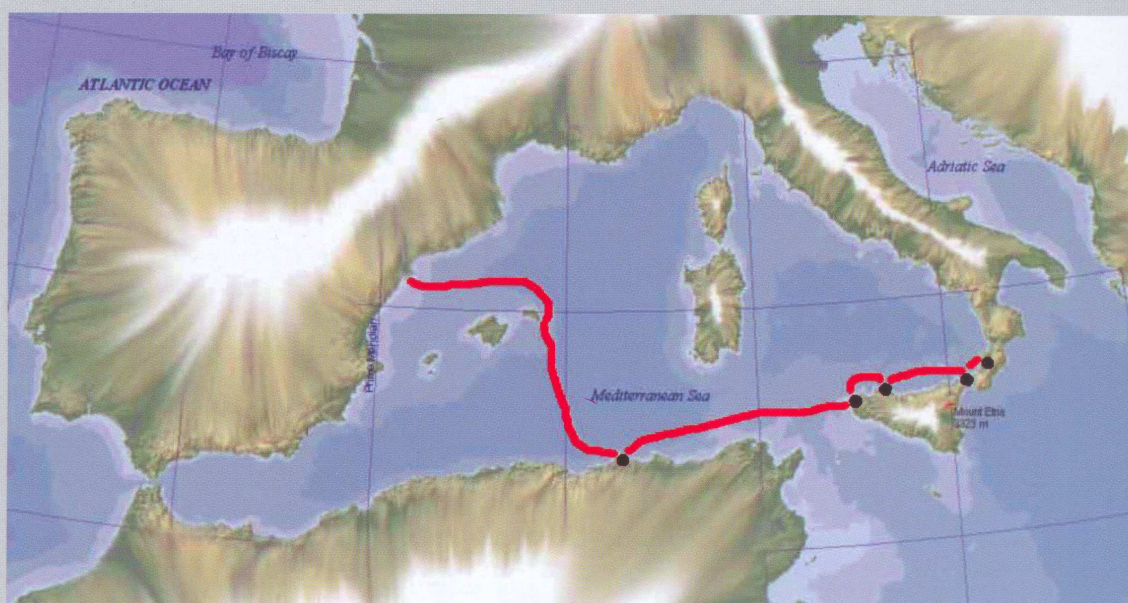
El 1310 Jaume II li va concedir títol nobiliari a Bernat de Sarrià, i, com si li resultara necessari per al matrimoni, l'any següent es va casar amb Isabel de Cabrera (la que havia estat promesa del seu fill). Tots dos eren vidus (Bernat d'uns 50 anys i Isabel d'uns 20) i no van tenir descendència. Vidal va renunciar el 1313 a l'herència de son pare, no sé per què, i ja no apareix més als documents. Sarrià va fer alguns desplaçaments a Xàtiva i València durant els dos anys d'instrucció del plet per Orxeta i Vilajoiosa; el 1312 va eixir la sentència, favorable a Santiago.

En aquesta època també va litigar per fites amb les propietats veïnes a les seues de Santiago (Orxeta-Vilajoiosa) i dels Lòria (Altea la Vella, Calp i Vall de Seta).

Últimes estades a Itàlia

La Tercera Guerra de Sicília es va produir entre 1313 i 1317. Ara Sarrià va anar a ajudar el rei Frederic contra el rei Carles de Nàpols, per a la qual cosa va haver de renunciar al càrrec d'almirall, a petició de Jaume II (que no volia participar en la guerra, d'acord amb la pau de Caltabellotta). Sarrià s'hi va estar, a Sicília, fins al 1320, fent preparatius per la conquesta de Sardenya (que seria finalment el 1323-1324) i per a una nova pau amb el Papa i els Anjou.

Estant a Itàlia, va encarregar a Ramon Muntaner (el famós cronista) que reclamara la possessió de Vilajoiosa, va tor-

Ruta seguida el 1282 per Pere el Gran i Bernat de Sarrià a la conquesta de Sicília (Vespres Sicilians). Els punts indiquen les batalles victorioses de Collo (Berberia), Tràpani, Palermo, Messina i Nicòtera (Calàbria).

nar a reclamar a l'orde de Santiago el document de compra-venda del 1293, i va manar derrocar els mollons entre Callosa i Altea.

Tornat a Barcelona, Sarrià (que ja comptava 60 anys) va aprofitar per fer testament (1321). És el famós document en què enumera totes les seues propietats valencianes. De les que va fer hereu l'infant Pere, que acabava d'arribar a la majoria d'edat i que el rei son pare havia entitolat comte de Ribagorça.

A finals del 1322 encara fa Sarrià un últim viatge diplomàtic a Sicília. Durant els mesos que va estar allà, va ser nomenat procurador general del regne de València.

Retorn a València i a la Marina Baixa

Malgrat els seus interessos a la Marina, Sarrià s'haguera pogut quedar de per vida a Catalunya, a no ser pel nou càrrec de procurador de València. Després d'una breu estada a Barcelona, es va desplaçar el 1323 cap al regne de València. Crec que ja no eixiria de terres valencianes. Sarrià era propietari de cases, o més bé palaus, a València, Xàtiva i Callosa.

Es va estar un temps aclarint qüestions del seu testament i ocupat amb les obligacions del càrrec a València. El 1325 Jaume II va estar a València amb ell uns mesos i, ja havent-se marxat el rei, va anar a Callosa, capital del seu estat feudal. Entre 1325 i 1328 va residir a la Marina Baixa. No precisament de vacances, sinó atent a un possible atac granadí i a la guerra, llavors activa, contra Gènova, espiant els moviments de Juan Manuel i fent per recuperar Vilajoiosa.

El 1325 començava a construir-se Benidorm, una pobla nova a la qual havia atorgat carta de poblament des de València, segregant el tros litoral del terme de Polop.

En juliol i agost del 1326 va prendre per la força Vilajoiosa. Hem de suposar que encara estava enrabiad per haver-ne perdut la propietat, perdent també les rendes de l'únic port de la comarca, i amb la competència dels hereus de Lòria que havien començat a gestionar un portet a Albalat (futur emplaçament d'Altea la Nova). El rei li va escriure ordenant-li que abandonara la població.

El 1327 fou nomenat Vidal de Vilanova nou comanador major de Montalbà (cap de l'orde de Santiago a Aragó), i doncs nou senyor d'Orxeta i Vilajoiosa. Aquest mateix any, Sarrià comprava l'alqueria d'Alcocó dins del terme de Vilajoiosa, les rendes de la qual acabaria cedint a la corona per al projecte de construir un monestir agustí a Benidorm. Jaume II estava malalt de mort i el seu fidel Bernat volia oferir-li la construcció d'aquest convent; Sarrià va viatjar a Barcelona a fer les gestions amb el cap dels frares agustins de Catalunya, Bernat Oliver.

Mort Jaume II, el nou rei Alfons va atorgar més drets a Vidal de Vilanova dels que ja tenia a Vilajoiosa. El maig del 1328 Sarrià (potser decebut amb aquest nou rival, que tot i ser català se li posava en contra) tornava a entrar a la Vila per la força, expulsant els representants de Santiago violentament i es veu que proferint amenaces i blasfèmies.

El rei Jaume II rodejat de personatges de la cort. Miniatura de l'artista Ferrer Bassa (segle XIV) al Llibre verd. Reproduït amb permís de l'Arxiu Municipal de Barcelona.

Alfons el va urgir a retractar-se i deixar la població. També el 1328 Sarrià va disputar la possessió de la Vall de Pop a Vilanova.

Tornat a València, va deixar la procuradoria del regne i va passar a ser l'alcaid del castell de Xàtiva. També va participar a València en les Corts de 1329-1330.

En aquell temps, Alfons el Benigne es va casar per segona volta, amb Leonor, una intrigant infanta castellana que va voler que els seus fills, des de ben menuts, heretaren bona part del regne de València. Això va sublevar els ciutadans de València i l'infant Pere, hereu al tron i fill de la primera dona (el futur rei Pere el Cerimoniós). Com a resultat d'aquest conflicte, se li va confiar a Sarrià la custòdia de Fernando, el major dels infants fills de Leonor, dins del castell de Xàtiva.

El 1332, Sarrià encara va fer un viatge a Vilajoiosa, en nou plet per fites mogut des de Finestrat. I aquests anys finals va prolongar les disputes judicials amb Santiago per Vilajoiosa, que perdria ja mort. Va morir al castell de Xàtiva el 31 de desembre del 1335 (amb uns 75 anys), donant ordre que el castell s'entregara només al rei.

Durant segles la nostra comarca va ser coneguda com "les Muntanyes d'en Sarrià". ♦

Gràfics del nom "Bernardus de Serrano", versió llatina de Bernat de Sarrià. El seu cognom s'escriu igual Serrià que Sarrià. La **S** és un símbol taquigràfic per al conjunt de lletres s-e-r, i la titlla per dalt un altre per a una n o m que no s'escriu, usat sovint pels escriptors a ploma.